

quæst. 2, ad 1, magis dubie loquitur, nam, in prima responsione, inter spem et fidem differentiam aliquam constitutre conatur; statim in secunda et meliori responsione illas æquiparat, in hoc quod possunt esse sine charitate. Idem supponit Scotus in 4, dist. 14, quæst. 1, § *Hic sunt tria*, ubi dicit per mortale peccatum unum tantum habitum infusum amitti, scilicet charitatis, quia ipse nec charitatem a gratia distinguit, nec præter virtutes Theologicas alios habitus per se infusos agnoscit. Denique tota schola Theologorum de fide et spe quoad hanc partem eodem modo loquuntur. Unde Medina 1. 2, quæst. 62, art. 4, dub. 1, de fide Catholica esse dicit fidem et spem non perdi per omne peccatum mortale. Sed, ut dixi, non invenitur tam expressa definitio de spe sicut de fide, et ideo ceuseo non esse tam immediate de fide, licet sit ita certa doctrina, ut contraria possit de errore notari. Quod etiam sensit Vazquez 1. 2, disp. 91, c. 4, et Valent., tom. 2, disp. 5, quæst. 7, punct. 2, § *Quarto*, etc., et tom. 3, disp. 2, quæst. 1, punct. 2, in fine.

16. *Firmatur assertio in Tridentino.* — *Ratio D. Thomæ a priori.* — *Altera ratio pro hac veritate.* — Potestque haec veritas deduci ex doctrina Concilii Tridentini, sess. 6, c. 6, hoc modo, nam actus spei per se, et quoad substantiam suam, est prior actu dilectionis Dei ex charitate; ergo etiam habitus spei est per se independens ab habitu charitatis, ac proinde manebit, recedente charitate, si peccatum, per quod charitas amittitur, specialiter repugnantiam cum spe non habeat. Antecedens sumitur ex Concilio Tridentino, sess. 6, cap. 6, dicente peccatores disponi ad justitiam, quando fide supposita et divino timore concussi, *ad considerandam Dei misericordiam in spem eriguntur, fidentes Deum per Christum propitium sibi fore*; et inde postea ad Dei dilectionem excitantur, ut postea subjungit. Ergo vera fiducia et spes supernaturalis esse potest in peccatore, et juxta ordinarium cursum, et modum operandi hominum, etiam tempore justificationem præcedit, ut supra dictum est. Et ratio a priori est, quam D. Thomas in dictis locis tradit, quia motus spei non ntitur in amore charitatis, sed in amore concupiscentiae Dei, qui de se est independens ab amore benevolentiae seu charitatis, et in homine regulariter præcedit; tum quia est magis proportionatus naturæ, et ideo facilius ad illum inducitur; tum quia naturale est homini ab imperfecto ad perfectum procedere.

Jam ergo probatur prima consequentia, quia præcise comparando inter se habitus charitatis et spei, quasi ex natura rei, sic non magis pendet habitus ab habitu, quam actus ab actu; item quia prius per se non pendet a posteriori; inclinatio autem habitus spei de se est prior ordine generationis, et ita etiam est posterior ordine corruptionis, cum alia ratio specialis dependentia inter illos habitus non intercedat. Si vero considereretur ut radicatur in gratia, sic etiam non invenitur tanta connexio inter spem et gratiam, quanta inter gratiam et charitatem, quia spes ex natura sua est dispositio tantum remota ad gratiam, et ideo principium ejus de se potest præcendere habitum gratiae ordine etiam temporis, dilectio vero charitatis est dispositio proxima, et ideo ex hac parte est magis connexa cum gratia. Item spes in aliquem non postulat per se amicitiam cum illo, et ideo potest manere spes in Deum sine amicitia Dei, ac proinde sine gratia et charitate; quod si hæc omnia considererentur in ordine ad divinam providentiam et ordinationem, sic invenitur fere æqualis ratio inter fidem et spem, quia peccatum mortale, generatim spectatum tantum secundum aversionem a Deo, sicut non opponitur specialiter fidei, ita neque spei, sed soli charitati; consideratum vero secundum demeriti gravitatem, de se dignum esse posset tam privatione fidei quam spei; ergo sicut, non obstante illo demerito, noluit Deus auferre fidem sine dispositione seu peccato illi specialiter repugnante, ita credendum est de spe disposuisse. Probatur consequentia, quia, sicut fides relinquitur pro statu viæ, quia est fundamentum justitiae ad quam potest peccator redire, si velit, ita debuit manere spes, ut possit cum fiducia in Deum conversionem suam inchoare, quia impossibile est ad penitentiam converti, qui indulgentiam non speraverit. Et ideo Concilium Tridentinum, sess. 14, cap. 4, etiam de contritione imperfecta, quæ dicitur attritio, dixit debere esse cum spe venie, ut fructuosa sit. Hac ergo ratione noluit Deus hominem peccatorem spe privare propter solum peccatum mortale, quamdiu ipse specialiter modo et actu contrario spem a se non abjiceret, ut postea dicemus.

17. *Oljiciunt hæretici, primo.* — *Redarguntur.* — *Alii deinde se opponunt.* — *Reprimuntur.* — Huic autem veritati non minus contradicunt hæretici quam priori dogmati de fide informi. Et contra illam specialiter præcedit objectio Kemnitii supra proposita, scili-

cet, quia non potest cum proposito peccandi fiducia in Deum consistere. Quia qui confidit in Deo, ad illum confugit; qui autem peccat, ab illo refugit. Sed hoc nullius momenti est, tum quia non oportet ut qui actu peccat, actu confidat; satis enim est ut confidat habitu, et ita spem retineat; tum etiam quia potest quis peccare actu cum actuali spe veniæ, imo inde sumere facilitatem peccandi. Et tunc, licet una via recedat a Deo, ut ab amico, et ut ultimo fine, et Domino cui obedire tenetur, alia adhaeret Deo ut omnipotenti, misericordi, et fideli promissori, qui motus non sunt contrarii, neque ulla ratione repugnantes. Repugnant deinde alii hæretici, quia cum dicunt per omne peccatum fidem amitti, per fidem non mentis assensum certum, sed fiduciam certissimam, et omnem formidinem de propria justitia et remissione vel non imputatione peccatorum excludentem intelligunt. Et, licet illam per omne peccatum amitti affirmant, non id de omni peccato secundum suam propriam malitiam spectato intelligunt, sed de peccato facto cum formidine vel cogitatione, quod possit dammare Christianum hominem, vel eum apud Deum odibilem aut reum penæ reddere, non obstante Christi redemptio. Et hanc dicunt esse infidelitatem, vel potius diffidentiam, quæ fiduciam seu spem sanctificantem hominem excludit. In quo consequenter loquuntur, dum aiunt per peccatum, illo modo commissum, excludi fiduciam illam, quam ipsi sibi ad suam damnationem cogitarunt. Tamen illa fiducia commentitia est, et falsa, ac præsumptuosa, ut supra probatum est; nos autem de vera spe et fiducia in Deum loquimur, quæ ita ex parte fidei in Deum est certa, ut timorem et formidinem ex parte humanæ infirmitatis non excludat, et ideo manere potest in homine peccatore, qui, licet secundum præsentem statum se agnoscat dignum damnatione et odio, nihilominus sperat se cum divina gratia remissionem peccatorum et vitam æternam esse consecuturum.

18. *Objectio sumpta ex Scriptura et Patribus.* — Objici autem potest illud 1 Joan. 3: *Qui habet hanc spem, sanctificat se;* ergo eo ipso quod quis sperat sicut oportet, sanctificatur; ergo e contrario eo ipso quod peccat et conscientiam peccati habet, credens sibi imputari, desinit sperare sicut oportet, ac proinde spem amittit. Potestque hoc confirmari ex Augustino, in Præfat. ad Psalm. 31, dicente: *Charitas bene operantis dat ei spem*

bonæ conscientiæ, spem enim gerit bona conscientia. Quomodo mala conscientia tota in desperatione est, sic bona conscientia tota in spe. Et difficilis idem Augustinus, in Enchirid., cap. 8, ait: *Jam de amore quid dicam, sine quo fides nihil prodest, spes vero sine amore esse non potest.* Unde etiam lib. de Doctrin. Christian., cap. 37: *Non potest (ait) quis diligere quod esse non credit: porro si et credit, et diligit bene agendo, et præceptis bonorum morum obtemperando, efficit ut etiam speret se ad id quod diligit esse venturum.* Et Ambrosius, lib. 8 in Luc., ad cap. 17, § 2, in fine: *Ex fide (inquit) charitas, ex charitate spes, et rursus in se sancto quodam circuitu refunduntur.*

19. *Solutio.* — Respondeo ad verba Joannis, intelligi posse de spe informi seu præcise sumpta, prout antecedit justificationem, ut dispositio ad illam; et sic non dicitur sanctificare formaliter, sed dispositive, nec dicitur sola sufficere ad sanctificationem, sed cum fide illam inchoare, et paulatim promovere ut perficiatur charitate. Et sic qui habet hanc spem, sanctificat se, quia per illam se excitat ad diligendum et convertendum se ad Deum sicut oportet. Deinde possunt verba Joannis intelligi de spe viva seu formata, quæ per charitatem operatur, sicut dixit Paulus, et qui sic sperat, dicitur sanctificare se, non solum in prima sanctificatione, sed etiam in secunda, et usque ad consecrationem gloriae, quia spe præmii allicitur ad perseverandum et crescendum in sanctitate. Sic enim dixit Paulus, Rom 8: *Spe enim salvi facti sumus.* Sic ergo spes hæc viva et formata non potest esse sine charitate, quia illa fundatur; spes autem secundum substantiam suam sine charitate esse potest, quamvis ad salvandum sufficere non possit. Augustinus autem et Ambrosius de spe formata locuti sunt; hæc enim est quæ ex charitate vires et firmatatem habet, et ita exponuntur a D. Thoma in locis citatis. Quod vero Augustinus ait, malam conscientiam totam esse in desperatione, non ita est accipiendum, ac si ex mala conscientia statim sequatur desperatione, sed sensus est, malam conscientiam, quantum est ex se, non inducere spem, sed potius illam infirmare, seu ad desperationem inclinare. Vel etiam dici potest mala conscientia inducere desperationem, non absolute, et pro toto tempore futuro, sed secundum præsentem injustitiam, nam qui habet malam conscientiam, consequenter credit quod, secundum præsentem statum, si in illo moriatur, non salvabitur, et sic desper-

rat de salute secundum præsentem injustitiam; sperare autem potest et debet se posse cum divina gratia mutare conscientiam et salvare. Quia vero hæc spes, quæ in meritis futuris seu mutatione vitæ in futurum fundatur, periculosa est, et multo minus certa, ideo dicti Patres dicunt spem, utique vivam et perfectam, in bona conscientia fundatam esse debere.

20. *Augustinus sibi cohæret.* — Et sic dixit etiam Augustinus, l. 3 de Doctrin. Christian., c. 10: *Spes sua unicuique est in conscientia propria.* Et l. 4, c. 40, tractans verba Pauli ad Timoth. 4: *Finis præcepti est charitas de corde puro, conscientia bona et fide non ficta,* dicit addidisse apostolum *conscientiam bonam*, propter spem, et subjungit: *Ille enim se ad id quod credit et diligit per venturum esse desperat, cui malæ conscientiae scrupulus inest.* Quod intelligendum est cum illo addito: *secundum præsentem statum*, et ita illa desperatione non excludit spem, sed potius per timorem excitat peccatorem, ut sua spei majorrem securitatem et certitudinem procuret. Atque eodem modo potest de spe viva, sed secundum præsentem justitiam intelligi, quod Augustinus dicit, spem sine amore esse non posse. Existimo vero illam sententiam dictam esse de spe absolute, et quoad substantiam ejus, non tamen esse restringendam ad amorem charitatis, sed absolute de amore esse accipiendo. Differentiam enim constituit Augustinus, eo loco, inter fidem et spem, quod fides esse potest de re quæ nullo modo diligitur, sed potius odio habetur, ut de pœnis inferni; spes autem solum est de bono quod diligitur, quia nemo desiderat, et consequenter non sperat quod non diligit. Non est autem necesse ad spem, etiam infusam et Christianam, ut bonum speratum ex charitate ametur; satis enim est quod amore concupiscentiae diligatur. Imo, ut recte D. Thomas citatis locis exposuit, hic amor per se et quasi ex natura spei antecedit, et alter ex perfectione charitatis moventis et dirigentis illi adjungitur, et ideo sine hac perfectione esse potest spes, licet sine aliquo amore esse non possit.

21. *Satisfit hereticorum prætextui initio proposito.* — *Expenduntur loca ex Joann. 4.* — Superest ut argumentis in principio positis respondeamus. Primum sumebatur ex verbis Joannis, dicentis, qui non diligit, non nosse Deum. Sed est facilis responsio, si ratio subjuncta consideretur: *Quoniam Deus charitas*

est; non est ergo sensus, non credere Deo, qui illum non diligit, hoc enim neque per se consequens est, neque illa ratione ullo modo probatur. Est ergo sensus: Qui non diligit, non considerat qualis sit Deus, ut illum imitetur; est enim Deus ipsamet charitas, quæ se et nos diligit, et ideo qui attente et practice Deum diligentem, vel potius dilectionem ipsam considerat, et ipse utique diligit. In aliis autem verbis: *Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei,* etc., verbum *confessus fuerit*, potest ita accipi ut non tantum nudam fidem, sed liberam Christi confessionem significet, quæ sine divina gratia inhabitante ordinarie non fit, et ita recte exponetur de confessione ex fide viva facta. Atque ita videtur intellexisse verba illa Cyrillus, libr. ad Regin., dicens: *Si quis confessus fuerit ipsum, habet manentem in se Deum, erit autem et ipse in Deo.* Memor enim erit ejus, habebiturque proprius, et quasi particeps ejus. Clarius Augustinus, tract. 8, ibi: *Qui confessus fuerit non verbo, sed facto, non lingua, sed vita.* Quod si de quacumque fide accipiatur, cum proportione erit intelligendum, nam qui Christum confitentur per solam fidem informem, habent aliquo modo in se Spiritum Sanctum moventem et auxiliantem, et ipsi manent in Deo, sicut organum est in manu artificis. Qui autem per fidem vivam illum confitentur, habent (ut Paulus optat ad Ephes., 3) Christum habitantem per fidem in cordibus suis, fiuntque simul in charitate radicati et fundati, et per spiritum corroborati ut Christum libere valeant confiteri.

22. *Ambrosius explicatur.* — Atque eodem modo exponi debent alia verba ejusdem Joannis in eodem capite: *Omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est.* Possunt enim intelligi de fide simpliciter secundum substantiam ejus, sive formata sit, sive informis, et cum proportione accipiendo erit verbum illud *ex Deo est:* nam etiam de peccatore confitente illum fidei articulum, vere dicitur *ex Deo esse*, utique quoad spiritum fidei, ex quo loquitur, et quoad revelationem divinam, ex qua loquitur. Et hic videtur sensus maxime litteralis. Docet enim ibi Joannes oportere discernere spiritus falsorum et verorum prophetarum, et signum præbet, quia: *Qui confitetur Jesum Christum, etc., ex Deo est; qui vero solvit Jesum, ex Deo non est.* Ubi etiam ponderari potest non tam de hominibus loqui quam de spiritibus moventibus homines; spiritus au-

tem Dei movet ad credendum et confitendum veram fidem, imo interdum etiam ad prophetandum, non tantum justos, sed etiam peccatores. Si autem verba illa de fide seu confessione formata intelligantur, sic potest etiam illud, *ex Deo est*, exponi, quod sit ex Deo natus secundum adoptivam filiationem. Melius autem accommodatur hæc expositio ad verba cap. 5, quamvis possint etiam exponi de fide, non excludendo cætera, seu de fide, quantum est ex parte illius. Qui enim credit Jesum esse Christum, optime credit, ut ex Deo nascatur, si velit. Ambrosius autem, loco citato, de fide formata illa intelligit, et de eadem intelligenda sunt cætera quæ ibi dicit, et illationes quas facit.

23. *Divus Gregorius exponitur.* — *Sensus Pauli et Joannis quos allegat Gregorius.* — *Locus Joannis, et sensus.* — Ad Gregorium respondemus, appellare veram fidem, illam quæ non tantum veritatem essentiae ac substantiae fidei habet, sed etiam perfectionem et constantiam, tam in loquendo quam in operando. Loquitur enim pro concione ad populum, et ita communis et vulgari modo loquitur, illum esse verum Christianum, qui legem Christi observat. Indicat etiam Gregorius se loqui de vera fide seu vero Christiano, non tantum in assentiendo et credendo, sed etiam in promittendo, et ideo adjungit in baptismo fieri promissionem servandi in operibus fidem, et a veritate hujus promissionis deficere, qui verbis credit et moribus contradicit. Unde ait: *Tunc veraciter fideles sumus, si quod verbis promittimus, operibus complemus,* etc. Ex testimonii vero Scripturæ quæ Gregorius adducit, primum solum per quamdam accommodationem vel extensionem videtur inductum. Nam Paulus, ad Tit. 1, de infidelibus loquitur, et præsertim de Judæis vel judaizantibus apostatis, cum dicit: *Confitetur se nosse Deum, factis autem negant,* ut ex contextu constat, et notat Augustinus, serm. 31 de Verb. Apost., c. 6. Unde per facta non videtur intelligere quoslibet pravos mores, sed superstitiones fidei contrarias, ut observare legalia et similia. Et nihilominus idem Augustinus, tract. 6 in epist. Joan., extendit illa verba Pauli ad omnes hereticos et schismaticos, imo ad omnes peccatores; hanc enim generalem profert sententiam: *Quisquis non habet charitatem, negat Christum in carne venisse,* utique factis, ut late exponit; intelligit autem de negatione, ut ita dicam, practica, non de negatione quoad fidei veri-

tatem. Alterum vero testimonium Joannis recte de mendacio opposito veritati promissionis in baptismō factæ, vel mendacio pratico contra fidei constantiam et doctrinam communiter intelligitur. Unde etiam cum Joannes dicit: *Qui dicit se nosse Deum, etc., optime intelligitur non de nuda fidei cognitione, sed de familiari et amicabili notitia Dei,* de qua falso præsumit, qui mandata ejus non custodit, ut ibi exponit Beda.

24. *Ostenditur mens divi Hieronymi.* — Tandem ad Hieronymum respondeo, cum dicit, *cum dilectio procul absuerit, fidem abscedere, non significare necessariam, et, ut ita dicam, formalem illationem, sed morale periculum quod Paulus indicavit, dicens de bona conscientia: Quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt, 1 Timoth. 1.* Quod quidem periculum maximum est, quando conscientia bona prorsus corruptitur et contemnitur, quod per verbum *repellentes* Paulus indicavit, et idem videtur significasse Hieronymus dicens: *Cum dilectio procul absuerit;* et ideo, Isai. 26, exponendo verba illa: *Murus et antemurale, murum esse dicit bonorum operum, antemurale rectæ fidei: Quia non sufficit (inquit) murum habere fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur.* Supponit ergo esse posse fidem sine bonis operibus, indigere tamen illis ut firmior et securior sit.

25. *Diluitur prima ratio.* — *Solvitur secunda ratio.* — Rationes brevius expediri possunt. Ad primam negatur æquiparatio, nam fides secundum substantiam suam non comparatur ad gratiam, tantum ut potentia ad essentiam, sed maxime ut fundamentum ejus, et ideo per se potest manere sine gratia, licet, postquam per gratiam et charitatem formatur, ad illas etiam comparetur, ut facultas quæ suum etiam influxum a gratia recipit, et per charitatem moveatur, et in suum finem dirigatur. Unde amissa gratia et charitate, amittit quidem fides hanc perfectionem, quam ab illis habet, non tamen amittit suum esse simpliciter, quia neque ab eis illud recipit, neque in illo ab ipsis pendet. Idemque est cum proportione dicendum de spe, quia, licet non sit tam proprium ac necessarium fundamentum gratiae, nihilominus est veluti dispositio quadam prævia, et valde conjuncta cum fide, et ideo cum illa manet, etiam si gratia amittatur. Nam etiam in formis naturalibus illæ proprietates que disponunt ad formam, licet, adveniente forma, sint facultates ejus, quas ipsa fovet et per quas ipsa

operatur, nihilominus recedente forma, non statim recedunt, sed manent, donec aliter expellantur. Ad hunc ergo modum de fide et spe respectu gratiæ cogitandum est. Secunda ratio sumebatur ex gravitate demeriti omnis peccati mortalis, in qua fatemur peccatum mortale de se dignum esse privatione omnium spiritualium donorum, etiam habituum fidei et spei. Unde si homo in peccato moriat, illis habitibus in pœnam suorum peccatorum privabitur. Nihilominus tamen non statim ac homo committit quodlibet peccatum mortale, Deus talem in eo pœnam exequitur, nisi peccatum sit tale ut speciali modo illis habitibus repugnet, quia pro statu via non exequitur Deus in peccatore omnem spiritualem pœnam, statim ac illam meretur, alias privaret illum omni auxilio sufficiente ad salutem, et omni principio bene operandi, quia omnium est indignus. Hoc autem non facit Deus, quia non est consentaneum statui vie, quem Deus ad poenitentiam agendam et salutem consequendam ex parte sua concedit. Propter similem ergo rationem non privat peccatorem fide et spe, quia sunt quasi principia et fundamenta reversionis ad Deum.

26. *Respondeatur ad tertium rationem et ad Patrum loca.* — Tertium argumentum in dubio exemplo fundatum est. Unde duo breviter dico: unum est, valde incertum mihi esse, utrum Adam peccando fidem amiserit, quia, licet aliquo Patres id significant, nullo testimonio vel ratione sufficienter probatur; eo vel maxime quod ex Patribus qui referuntur, solus Prosper clare loqui videtur. Nam Augustinus, dicens Adamum expertum esse *quid infidelitas noceret*, recte potest intelligi de infidelitate morali, quæ in servo non obediens Domino inventur, vel de practico abuso fidei, quomodo ipse, in aliis locis allegatis, dicit peccatorem factis negare quod ore confitetur. Unde quod Olympius dicit, fidem fuisse corruptam in Adamo, non est necesse intelligi de corruptione quoad dogmata, sed quoad mores; hic enim est communis loquendi modus. Similiter Ambrosius inducenda fidei vocare potuit gratiam et charitatem, et hæc dicere fuisse amissa. Imo etiam Tertullianus, qui verbis magis exceedere videtur, plane metaphorice se loqui declarat; vocat enim peccatum Adæ hæresim, quia *per electionem suæ potius quam divinæ sententia illud amisit*; in qua ratione satis ostendit se tantum vocabulo ludere, secundum etymologiam ejus. Unde statim adjungit: *Nisi*

quod Adam nunquam figulo dixit: Non prudenter desinxisti me. Et cum infra illum vocat rūdem hæreticum, addit: *Non obaudit, non tamen blasphemavit creatorem, nec reprehendit auctorem, quem a primordio sui bonum et optimum invenerat.* Solus ergo Prosper videtur difficilis habere expositionem, praesertim in secundo loco. Ego vero existimo potuisse Adam peccare sine amissione fidei, per practicum tantum defectum vel inconsiderationem, et similiter censeo, etiamsi pse non perderet fidem, potuisse totam suam posteritatem fidei privare, quia tota justitia, etiam ipsa fides, non fuit promissa posteritati, nisi cum dependentia ab obedientia, non a fide Adæ, sed de hoc alias. Nunc quod ad rem spectat, si Adam perdidit fidem, non fuit propter peccatum superbiæ, gulae et inobedientiæ, sed quia aliquem errorem in mente habuit, discredendo, vel credendo, contra verba Dei, non esse moritum, etiamsi de arbore comedere, vel quid simile. An vero ita erravit in tractatu de statu innocentiae examinabimus.

CAPUT VI.

UTRUM FIDES ET SPES SEMEL HABITÆ AMITTI POSSINT?

1. *Error Calvini.* — *Ex uno in alium errorum incidit Calvinus.* — Cum ostensum sit fidem et spem non amitti ex vi amissionis gratiæ, operæ pretium visum est de illis specialiter querere, an vel quando amissibile sint. Statimque occurrit tractandus alius error Calvini, negantis fidem semel habitam posse amplius amitti, idemque a fortiori dicit de spe; imo (ut jam dixi) isti per fidem fiduciam intelligent, et ita vel potius de spe loquuntur, vel illam comprehendunt. Aiebat ergo iste hæreticus fidem esse donum proprium electorum, ac proinde amitti non posse, postquam semel obtinetur, eosque, qui a fide ad infidelitatem transeunt, nunquam veram fidem habuisse. Ita infert Bellarminus, libr. de Ammissione gratiæ, cap. 4, et l. 3 de Justific., c. 14. At vero Kennit. et Petr. Mart., ut idem auctor refert, licet absolute non dicant fidem semel vere conceptam non posse amitti, dicunt tamen non posse irreparabiliter amitti, quia, licet interdum amittatur, semper recuperabitur, donec in ea tandem usque ad mortem perseveretur. Tamen isti unum tantum errorem supponere videntur, scilicet, neminem posse vere credere, nisi fi-

CAP. VI. UTRUM FIDES ET SPES SEMEL HABITÆ AMITTI POSSINT.

de certa et infallibili credat se esse prædestinatum, et hoc modo fidem esse donum electorum, ex quo principio solo non sequitur fidem esse inamissibilem simpliciter, quia potest electus sæpius a fide cadere, et tandem salvare; ad hoc autem necessarium est ut fidem aliquando recuperet, et in ea permaneat. At vero Calvinus illi principio erroneo duo similia addidit. Unum est, illud Joviniani de inammissibilitate justitiae, ex quo evidenter sequitur fidem etiam inamissibilem esse saltem in justis, quia caritas sine fide manere non potest. Addidit vero Calvinus aliud dogma hæreticum, quod sola fides justificet, et quod illa tantum sit vera fides, quæ actu justificat. Et ideo, in omni credente fideliter, absolute dicit fidem esse inamissibilem. Denique coactus est ita sentire ex alio principio, quo credit fidem justificantem debere hominem certum reddere fide divina et infallibili, non solum de præsenti justitia ac remissione peccatorum, sed etiam de futura perseverantia et prædestinatione. Nam hinc optime infert, si talis fiducia vera fides est, non posse amitti, nam si amittatur, effectus ipse probat priorem fidem fuisse fallibilem, imo et reipsa falsam, quia perseverantia, quæ per illam credebatur, vera non fuit. Verumtamen hæc consecutio potius ostendit illam fidem esse fictitiam, et vane ac sine ullo fundamento cogitatam; quæ enim est facta revelatione de propria perseverantia, vel prædestinatione singulis electis, ut illam infallibilem concipere possint, nedum teneantur?

2. *Conclusio prima certa et Catholica.* — *Primum argumentum pro hac conclusione.* — Omissis ergo hæreticorum deliramentis, veritas Catholica non solum certa, sed etiam humano modo evidens, est eum, qui vera fide credit aliquo tempore, posse mutari, et fidem amittere, non tantum potentia logica vel physica, sed etiam morali, quæ sœpe in actum redigatur. Hæc veritas probari potest, primo impugnatione duorum errorum, qui facile refutantur ex dictis supra de fide justificante, et de incertitudine gratiæ et prædestinationis; item impugnantur ex dictis de ammissibilitate justitiae, argumentando ex alio principio istorum, quod fides sit ipsa justitia; nam justitia amitti potest; ergo et fides. Et absolute est argumentum efficax a paritate rationis, ut statim dicam. Item evidentissimum est in Scriptura, aliquos qui aliquando fuerunt vere fideles tandem damnari; ergo illi poterant fidem semel habitam amittere. Antecedens pa-

tet ex verbis Christi, Joann. 15: *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, ubi loquitur aperte de palmitibus qui sunt in ipso tanquam in vite, saltem per fidem; de quibus infra subiungit: Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, et ardet, utique in inferno; possunt ergo palmites, qui in vite fuerunt per fidem, postea damnari. Item exempla supra adducta de Angelis, de Juda et de Saule hoc etiam convincunt; nam evidenter est, saltem de hominibus, illos aliquando vere credidisse quam fuisse justos, et tamen reprobi fuerunt. Denique idem argumentum sumitur ex sententia finali universalis judicii, nam illa ferenda est maxime in Christianos, et fideles, nam infideles jam judicati sunt, ut ponderat Augustinus. Est ergo evidens veros fideles interdum damnari. Et inde prior consequentia clara est, quia in damnatis non manet fides.*

3. *Evasio. — Responsio.* — Dicere vero posset aliquis fidem quidem in hac vita esse inamissibilem, etiamsi in fine vite auferri possit ab his qui damnantur, quia in peccatis usque ad mortem perseverant. Sed imprimis non possunt hoc modo respondere, quia quendamcumque fides semel habita amittatur adjuncta damnatione, ruit principium illorum, quod fides est donum electorum, vel quod solidi credentes se esse prædestinatos, vel esse perseveraturos in justitia, vere credant, quibus fundamentis destructis, illorum error revertitur. Ulterius vero potest illa evasio impugnari primo exemplis. Nam Judæi, qui Christo non crediderunt, fideles autem erant, et in Deum vere credebant, et tamen fidem postea amiserunt, quia, teste Christo, excusationem nullam de peccato suo (utique infidelitatis, ut Augustinus exponit) habere potuerunt. De quo videri potest Hieronymus in Proœm. ad Lamentat. Jeremie. Deinde Simon Magus aliquando credit, ut testatur Luc., Actor. 8, numerans eum inter alios, qui crediderunt; unde dubitari non potest quin veram fidem habuerit, sicut alii, et tamen non solum reprobis fuit, sed etiam hæresiarcha et persecutor fidei multo ante mortem factus est. Sed nullum est illustrius exemplar hujus veritatis quam Lutherus, et socii, ac imitatores ejus, qui, cum prius veri fideles et intra Ecclesiam Catholicam fuerint, in hæresim incederunt, fidemque amiserunt, in quo statu usque ad æternam damnationem perseveraverunt. Idemque de Ario et aliis antiquis hæ-